YOL AYRIMINDAKİ TÜRKİYE'NİN SEÇİMİ

Tarihsel Kavşak, Yüzyılın Seçimi ve Garpzede Muhafazakârlar

14 Mayıs 2023 tarihindeki cumhurbaşkanlığı seçimleri sadece Türkiye'de değil dünyada da ilgiyle takip ediliyor. Uluslararası basında gün geçmiyor ki, seçimlerle ilgili bir haber çıkmasın. Tekrar söylemiyle kurgulanan bu haberlerde, 2023 yılında dünyada yapılacak seçimlerin en önemlisinin Türkiye'deki 14 Mayıs'taki seçimler olduğu ifade ediliyor. Erdoğan'ın NATO üyeliği için Finlandiya'ya izin verirken İsveç'e izin vermemesi Erdoğan'ın Batılı ülkelerin her dediğini yapmadığının bir göstergesidir. Dahası da var: Erdoğan hem Rusya hem de Ukrayna ile ilişkileri iyi tutması ve Suriye, Libya ve Irak'tan başlayıp Katar ve Somali'ye kadar Ortadoğu ile Afrika'nın çeşitli bölgelerine askerlerini yerleştirmesiyle Batılıların gözünde affedilmesi mümkün olmayan işlere imza attı. Şu anda muhalefet cephesini meydana getiren kadroların ABD, Avrupa Birliği ve NATO'yu memnun etme isteği bir de bu açıdan ele alınmalıdır. Öte yandan Arap dünyasındaki belli başlı haber sitelerindeki okuyucu yorumlarında İslâm dünyasında hâlâ en fazla tartışılan, değer verilen ve savunulan liderin Erdoğan olması sebepsiz değildir.

Türkiye'de yaşananlar -sorunlar bir yana- esasen 2002'de başlamıştır. Bu tarihten itibaren, öze dönüş özlemi yaşayan milletin de büyük teveccühünü kazanan Recep Tayyip Erdoğan 21 yıldır, şu ya da bu şekilde ülkenin tarihsel misyonunu güncellemeye çalışmaktadır. Seçimlerle elde edilmek istenen, son zamanlarda daha bir kendine gelmeye çalışan Türkiye'nin tarihsel misyonunun önüne geçmektir. Dünyanın dönüştüğü bir zaman diliminde herhangi bir ülkenin kendi bağımsızlığını sürdürebilmek için güçlü devlete duyduğu ihtiyaç daha iyi anlaşılıyor. Bu ise Türkiye'de yanlışları ve hataları ile birlikte, Erdoğan'ın gerçekleştirdiği ve perçinlediği bir durumdur. Bunu tam da şu zamanda kaybetmek yalnızca Türkiye için değil bütün bölge için bir felaket olacaktır.

2010 sonrasında Türkiye'deki siyasetin din ve devletin makul birlikteliğinden güç aldığı hesaba katılmalıdır. Hâliyle devletin kazanımlarıyla iktidar çevresinin kazanımlarının örtüştüğü bu konjonktürde seçimler, millî iradeyi merkezde konumlandırma çabası ile seçilme lüzumunu hissetmeden iktidar kullanma ayrıcalığını terk etmek istemeyen dış destekli vesayet kalıntılarının ve onların siyasi ve sermaye uzantılarının mücadelesi şeklinde geçecek. Mesela anlı şanlı sosyalist aydınlar âdeta akıl tutulması yaşayarak 'tekrar ishali'yle yaptıkları analizlerini 2002 sonrasındaki seçimlerle iş başına gelen iktidarın askerî darbelerden daha beter bir yönetim biçimi sergilediğini ileri sürerek tamamladılar. Hâlbuki sadece "Erdoğan kaybetsin de ne olursa olsun!" anlayışını savunan bir siyasi yaklaşımın, seçimi kazansa da ülkeyi yönetmesi mümkün görünmüyor. Seçim günü yaklaştıkça seçim atmosferinin gerilim dozunun yükselmesi Erdoğan karşıtı bu söylemin ülkeyi her türlü kargaşaya açık hâle getirebileceğini gösteriyor. Dolayısıyla seçimi bir iktidar değişiminin ötesinde rejim değişikliği oylaması hâline getiren husus da budur. Bu konjonktürde, Necip Fazıl'ın "Millet DP'yi seçmedi, başındaki CHP'yi attı!" dediği gibi, toplum, yeni bir 14 Mayıs'ta başında kimlerin olup olmayacağından çok hangi politikaların devam edip etmeyeceğini oylayacak aslında.

Türkiye'de tartışılan her meselenin içinde az ya da çok muhakkak İslâm'a dair meseleler vardır ve var olmaya da devam edecektir. Siyasetin bugünkü durumunu tahlil etmek için önce bunun altını çizmemiz gerekmektedir. Seçimler, helalleşme çağrıları, iç içe geçmiş ideolojik bloklar ve yeniden tavır alışlarla bugün net olarak nereye gittiğine dair yeterli tanımlama ve kavramsallaştırma yapamadığımız bir siyaset dünyamız var. İttifaklar zincirine bakıldığında Türkiye salt ideolojik bakımdan değil farklı saiklerle ikiye ayrılmış durumdadır. Aynı düşüncenin farklı fraksiyonlarının değişik ittifaklar içerisinde yer alması, Türkiye açısından ilginç bir görüntünün ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. **S**eçim tartışmaları ve ayrışmaları içinde her ideoloji büyük çelişkiler ve çatışmalarla birkaç parçaya bölündü.

Henüz canlı olmasından ötürü içinde yaşadığımız süreç hakkında tam bir analiz yapma imkânından mahrum olsak da yakın tarihe bakıp bugünü ve yarını görmemiz mümkün. Türkiye'de inanç üzerine yapılmış bir araştırmaya göre dindarların yüzde 22'si kendisini laik-Müslüman olarak tanımlarken, ankete katılanların yüzde 73'ü laik bir devlette dini rahat bir şekilde yaşayabileceği fikrini benimsemiştir. Şüphesiz böylesi veriler yorumlanırken, son birkaç sene içinde, artık herkese açık ve günümüzün yeraltı edebiyat ortamı olan sanal dünya üzerinden sağlı sollu salvolarla bir nice sosyal mühendislik ve operasyon gerçekleştirildiği nazarı itibara alınmalıdır. Din ve bilim gibi ya da demokrasi ve otoriterlik gibi en sık kullanılan karşıtlıklar, Türkiye için planlanmış yeni bir siyasi ve içtimai düzenin kenardan kenardan hazırlığının bir parçası olarak okunmaya müsaittir. Batılı kaynaklara göre şekillenmiş zihnî kategoriler hem klasik şarkiyatçı tezleri hem de aktüel siyasi kavramları bir araya getirerek ciddi bir tahribat yapıyor. Bu hem tartışmanın düzleminin belirlenmesi hem de hikâyenin ucunun bırakılmaması açısından hayli mühim bir başlangıç noktasıdır. Nitekim sosyal medyada birkaç yıldır sürekli görülen/gösterilen manzaralar şunlardır: Bir yanda layık oldukları işleri bulamadıklarından ülkeyi terk edip Batı'ya göçen yetenekli doktor ve mühendisler; özgürlüğünü ve çağdaş yaşam biçimini korumak için yine Batı'ya hicret eden kültürlü aydın ilericiler; hiç olmazsa Iphone'un son çıkan modelini alabilecek bir refaha kavuşmak arzusuyla Batılı ülkelerin elçiliklerinde kuyruğa giren gençler... Kısacası Türkiye'nin geleceğinden ümit kesmiş ve kapağı müreffeh ve güçlü Batı'ya atmak isteyen 'mazlum, mağdur yurttaşlar' ve bunlara veri taşıyan eski ve yeni garpzede muhafazakârlar! Muhalefetin farklı dünya görüşlerini bir araya getirmek şeklindeki 'demokratik konsensüs' bir de bu açıdan tahlil edilmelidir.

Elbette birçok noktada iktidarın dili, politikaları, kararları eleştiriyi hak ediyor ama buradan hareketle ülkemizde artan seküler gerilimin CHP'li bir iktidar tecrübesi ile aşılabileceğini sanmak, dolayısıyla 'dindar bilinç' üzerine yıllardır aşına olunan tezleri yeniden tedavüle sokmak büyük bir yanılgıdır! Açık seçik ve altını çizerek belirtmek gerekiyor ki yapılması gereken, var olan güven bunalımını aşacak bir fikrî yenilenmedir. Bunu yapması gereken de bu ülkenin muhafazakâr-dindar-İslâmcı çevreleridir.

Bu yüzden seçim ve seçim sonrası hakkında konuşmak kadar, asli meselelerimizi mercek altına almak da hayli önemlidir. Şurası da açık ki 2023 seçim süreci Türkiye'de insan ve toplum gerçekliğinin değiştiğini gösterdi, eski mensubiyetler ve fay hatları 'anlam'ını kaybediyor, yeni anlam ve değer dünyaları da değerlerimize, tasavvurumuzdaki Türkiye gerçeğine uymuyor. Tarihin akmakta olduğu istikametin değişmemesi için siyasetin, entelektüel ortamın gelecek dönemde demografiyle bizi biz kılan değerleri yeniden buluşturmasına yönelmesi gerekecek. Toplumsal değişim ve yeniden yapılanma amacına yönelik çalışmalar bir seferlik uğraşla gerçekleşecek tekil bir "olay", "devrim" vb. gibi görülmemeli, "kendisini sürekli yeniden örgütleyen toplumsal süreçler" şeklinde kavranmalı ve geliştirilmelidir.

Nezih kalemiyle, cevval fikirleriyle yüksek bir şöhret kazanan merhum Ömer Ferid Kam'ın Ayasofya Camii'nde üst düzey bir ayrıcalığın paylaşımı olarak değil, hayati bir gereklilik olarak yaptığı konuşmalar 1919-1920'de *Sebilürreşad* dergisinde yayımlanır. Konuşmalarının bütününü, dinin esasının korunması zarureti üzerine bina eden mütefekkirimiz hikmetli vasıtalarla, akli ve ilmî müdafaalarla herkesin, dilinin döndüğü, kudretinin yettiği mertebede hak ve hakikati savunmakla mükellef olduğunu hatırlatır. Unutulmamalıdır ki en güzel tarzdaki mücadele, söylenmesi gerekeni, yapılması gerekeni en estetik, en hikmetli ve en basiretli bir şekilde, muhatabın kalbini etkileyebilecek ve öğüt alabilecek bir üslupta, bir tarzda ifade etmek veya yapmaktır. Muhatabın kalbinde, vicdanında titreme meydana getirebilmektir, düşünmesini sağlayabilmektir. Herkesin, kendi nefisleri aleyhine de olsa hakkı ayağa tutup kaldırması ve adaleti hâkim kılması şarttır hatta zorunludur. Demek oluyor ki, derdimizin esası budur.

Yeni sayımızda buluşmak temennisiyle.

Umran

İÇİNDEKİLER

GÜNDEM

04
Üstat Necip Fazıl'ın Kırkıncı Vefat Yıldönümü
Necip Fazıl, "Şair Galiba!" Hâlâ Yaşıyor mu?
Metin Önal MENGÜŞOĞLU

9
Yüceliş Manifestosu
Yeniden İhya Yasası
Temel HAZIROĞLU

12
ORTADOĞU'DAN

DOSYA

17
İktidar Değiştiren Bir Siyasal Seçime Değil Rejimi Yeniden Belirleyecek Bir Referanduma Gidiyoruz!
Mustafa AYDIN

24
Tarihsel Bir Kavşakta Yüzyılın Seçimi
Cevat ÖZKAYA

28
Sosyolojik Savaşa Zemin Hazırlayan Bir Siyasi Dil-1
Burhanettin CAN

43
Milli Görüş'ün Kendini Var Eden Tarih ve Sosyoloji ile Restleşmesi:
Fe Eyne Tezhebûn?
Ali AKTAŞ

50
2023 Seçimleri:
Yeni Merkezin Kaderi
Ercan YILDIRIM

Umran

Sahibi
Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş. Adına
Şemseddin Özdemir

Genel Yayın Yönetmeni
Cevat Özkaya

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Metin Çığrıkcı

İdare Merkezi
Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok.
Defne Han No: 27/15
Cağaloğlu Fatih-İST.
Tel: (0212) 293 90 41
(0543) 281 58 85
www.umrandergisi.com.tr
editorumrandergisi@yandex.com
aboneumrandergisi@yandex.com

Temsilcilikler
Ankara: (0312) 418 12 77
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44

Görsel Yönetmen
Tekin Öztürk

Baskı: Şenyıldız Yay. ve Matbaacılık
Gümüş Suyu Cad. Işık San. Sit. No: 19 C Blok
102 Topkapı/İstanbul Tel: (0212) 483 47 91

Mayıs 2023 Sayı: 345
(İlk yayın tarihi: 1991 Bülten,
1993 Umran adıyla)
Yaygın, süreli, ayda bir yayımlanır.

Yazıların ve ilanların sorumluluğu sahiplerine aittir. Bu dergi basın meslek ilkelerine uymayı taahhüt eder. *Umran* dergisi TÜRDEB ve DERGİBİR üyesidir, Kültür ve Turizm Bak. Kurumsal Abonesidir.

55
Türkiye Seçimleri: Kılıçdaroğlu Ankara'nın Bağımsızlığına Boyun Eğecek mi?
David HEARST

59
Ana Akım Siyaset(ler) ve Devlet
Mehmet Furkan ÖREN

KRİTİK

64
'Dindar Bilinç' Avcısı 'Özgür Us' Hakkında Fenomenolojik Bir Tahlil
Mehmet Fatih BİRGÜL

79
CHP'nin Araçsal Eski/Yeni Teolojisi ve Elmalılı Tefsiri
Yasin AKTAY

84
Türkiye'de İslâmî Düşünce Geleneği Üzerine
Beyza ATALAR

88
İslâmcılığı Doğru Anlama Çabası
Ömer KANTARCI

KÜLTÜR SANAT

93
Sosyologlar Üzerinden Türk Sosyoloji Tarihine Bakmak
Ceydanur YILDIRIM

Nasıl Abone Olabilirsiniz?
1. Umran Dergisi'ne abone olmak veya aboneliğinizi yenilemek için 0212 293 90 41, 0543 281 58 85 abone hattımızı arayabilirsiniz.
2. www.umrandergisi.com.tr sitemizden Abone Fomu'nu doldurarak abone olabilirsiniz.

Abone Ücretleri (Yıllık/12 Sayı)
Yurt içi: **380 TL** (Öğrenci: **320 TL**) , Yurt dışı: **80 Euro**
Birim Fiyatı: **36 TL**

Abone Ücretini Nasıl Ödeyebilirsiniz?
1. 0543 281 58 85 nolu abone hattımızı arayıp kredi kartınız ile.
2. Posta Çeki hesabımıza abone ücretini yatırarak.
Posta Çeki Hesap No: 654482 **Alıcı Adı:** Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.
3. Banka Hesap numaramıza havale edebilirsiniz.
Banka Hesap No: 8515535-2
IBAN: TR460020500000851553500002 Kuveyt Türk
Hesap: Pınar Yayınları Tic. ve San. A.Ş.

CHP'NİN ARAÇSAL ESKİ/YENİ TEOLOJİSİ VE ELMALILI TEFSİRİ

YASİN AKTAY

CHP geçen yıl, İYİ Partili Elmalı Belediyesi'nin de katılımıyla parti genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu ve İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu'nun da katılımıyla İstanbul'da bir Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır paneli gerçekleştirdi. Türkiye'de son yıllarda yaşanan o kadar çok alışılmadık şey oluyor ki, buna da şaşırma düzeyimiz bu alışkanlıklar yüzünden muhtemelen hayli düşük kaldı. Oysa bana kalırsa gerek CHP'nin rutinleri açısından gerek Türkiye'nin genel değişim seyri açısından tam da dönüm noktası sayılabilecek hadiselerden biriydi bu.

CHP'nin Elmalılı ile ne işi olabilir, onu zaten ne kadar anlayabilir gibi sorularla bu olayın üretebileceği keyfi kaçıracak veya bundan mütevellit muhtemel hayrı peşin peşin inkâr edecek değilim. Zaten Allah'ın yazdığı muhtemel bir hayır varsa bunu engellemeye kimsenin ne gücü yeter ne de buna kimsenin yetkisi vardır. Kur'ân sadece bana, bize, yani şu veya bu gruba, partiye, cemaate hitap eden bir kitap değil. Bütün insanlığa, hiçbir ayırım yapmaksızın hitap eden yaratan Rabbimizin bir mesajıdır. Bu mesajı almak isteyenler kulaklarını açtıkları takdirde o mesajdan mutlaka kalplerine hitap edecek bir nurun ineceğine dair kesin bir inancım var.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın yaptığı neticede Mehmet Âkif'in deyimi ve mükemmel tasviriyle Kur'ân'ı asrın idrakine söyletmeye çalışmaktan başka bir şey değil. Amaç Kur'ân'ı anlamak ise bunu doğrudan Kur'ân'ın kendisini okuyarak da dil ve tarihsel bilgi eksiği varsa bunu tefsir kitaplarından yardım alarak da sağlamak mümkündür. Kur'ân bu dünyada yolunu kaybetmiş insanlığın yolunu bulabilmesi için en mükemmel kılavuz, muttakiler için bir hidayet rehberi, kula kulluğa karşı koyma bilincini uyandıran ve mücadele için mükemmel bir yol haritası. Kendisini hakkıyla anlamak için muttaki olmayı, yani gaybe imanı, namaz kılmayı ve Allah'ın verdiği rızıktan infak etmeyi şart koşan bir kitap (Bakara, 2-3). Her gün defalarca okuduğumuz Fatiha suresinde dosdoğru yola eriştirmek için ettiğimiz duaya (Fatiha, 6) Allah'ın doğrudan icabetidir.

Kur'ân kimsenin tekelinde bir iktidar veya ticaret sermayesi değil, Allah'ın biz kullarına bir lütfu keremidir. Elmalılı ise bir Türk okuyucu için Kur'ân'ın kendisinden dinlenebileceği en münasip insanlardan biridir. Çünkü Kur'ân ilimlerine çok vâkıf biri olduğu kadar, Kur'ân'ı anlama ve yaşama konusunda dert sahibi bir insan, asrın idrakini de iyi yakalamış bir mütefekkir ve ona Kur'ân'ı söyletme kabiliyetini yakalamış bir mütercim ve müelliftir. Kur'ân'ı anlamayı dert edinenin başvuracağı tek kişi değil elbet ama onun eserinden yola çıkarak da çok şey öğrenilecek bir deryadır. Elbette tüm eserler gibi bu deryadan da herkes kendi kapasitesi ve kabiliyetine göre nasiplenir. Ancak kapasite ve kabiliyetten daha önce gelen de niyettir.

Malum Kur'ân'ın kendisi bile insanlara her zaman hidayet rehberi olacağını garanti etmez. Kendisine yaklaşmanın şartlarını o yüzden

Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'ân Dili* isimli muhteşem eseri Cumhuriyet'in ilk yıllarında TBMM tarafından alınmış olan Kur'ân'ın Türkçe meal ve tefsiri ile hutbelerin Türkçe okunması kararı muvacehesinde yazılmış bir tefsirdir.

koyar. Muttaki olmayanlar için bir hidayet olmuyor, bilakis sapkınlıklarını daha da artıran bir etki yapıyor. Kur'ân kimilerinin hidayetini, kimilerinin de dalaletini artırır. O yüzden daha kitabın ilk ikinci ayetinde "kendisinde hiçbir kuşkuya yer olmayan bu kitap muttakiler için bir hidayettir" denir. Demek ki muttakilik bu kitabın hidayete dönüşmesi için birinci şarttır.

Kur'ân'ın kendisi bile, kendisine yaklaşılma biçimine, yaklaşanın karakteri ve niyetine göre saptırıcı olabilirken Elmalılı'nın bize, Kur'ân hakkında doğruya yöneltmesinin şartları olmaz mı? Kur'ân'da kendi kibrini besleyen, efsanelerini doğrulayan, batıl inançlarını destekleyen ve onu bir iktidar aracına dönüştüren biri, aynı şeyi Elmalılı veya bir başka yazar için yapmaz mı? Yıllarca "Kur'ân, sadece Kur'ân" diyen ve retorikte eline kimsenin su dökemediği bazı ilahiyatçı zevatın bu Kur'ân'dan nasıl laikçi, 28 Şubatçıların hizmetine mahsus mesajlar ürettiklerini görmedik mi? Yine "Kur'ân, sadece Kur'ân" diyen başka sivil zevatın bu davayı sadece bir geçim kaynağına dönüştürmesini seyretmedik mi? Ki, bu geçimin önemli bir kısmının da doymak bilmeyen enaniyetini beslemek olduğu görüldüğünde söz konusu zevat bizzat kendileri vahiy almış ve namütenahi bir hakikat keşfetmiş gibi, Kur'ân hakkında şimdiye kadar bütün anlattıklarını anlamsızlaştıran ibretlik bir savrulma yaşayabiliyorlar. En önemli vasfı "bir ücret-çıkar talep etmeyen" hakikat davetçilerinin yolundan sapmanın bir cezası olmasın mı bu?

CHP'lilerin bir Elmalılı paneli düzenleme gerekçelerine bakıldığında ona karşı hiç de boş olmadıkları gün gibi ortada. Elmalılı'yı onlar için önemli kılan, günümüzün siyasi bağlamında kullanışlı kılacağını düşündükleri malum yanları var. Cumhuriyet'in ilk yıllarında TBMM tarafından alınmış olan Kur'ân'ın Türkçe meal ve tefsiri ile hutbelerin Türkçe okunması kararı muvacehesinde yazılmış bir tefsirdir *Hak Dini Kur'ân Dili*.

Bu özelliği ile aslında sadece bir Kur'ân tefsiri değil, aynı zamanda bu dönemde din ve laiklik konusunda yaşanmış ibretlik bir tarihin de en canlı şahididir. İslâm âlimlerinin ve din ricalinin bu dönemde nasıl bir zulme, itibarsızlaştırma ve takibata, maruz kaldıkları, din eğitiminin nasıl bir mecraya sürüklenmek istendiği Elmalılı'nın hikâyesi üzerinden de görülebilir istenirse.

Yazdığı eserin hiç kuşku götürmeyen ve zaten kimsenin itiraz edemediği, herkesin hakkını teslim etmek durumunda olduğu büyüklüğünden bir miras payı umacak bir durumda mıdır CHP? Hazır *Hak Dini Kur'ân Dili* okumaya başlamışlarken kesinlikle caydırmak istemem. Lütfen okumaya devam edelim, anlayalım, ondaki entelektüel derinliği, allame inceliğini ve hikmetini görüp feyzinden nasiplenelim. Ama önce Elmalılı'yı ve tefsir projesinin gerçek hikâyesini biraz daha yakından görmeye ne dersiniz?

GÜL YETİŞTİREN ADAM VEYA ÖZYURDUNDA GARİP BİR ELMALILI

Elmalılı M. Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'ân Dili* isimli muhteşem eseri Cumhuriyet'in ilk yıllarında TBMM tarafından alınmış olan Kur'ân'ın Türkçe meal ve tefsiri ile hutbelerin Türkçe okunması kararı muvacehesinde yazılmış bir tefsirdir. Bu özelliği dolayısıyla sadece bir Kur'ân tefsiri değil, aynı zamanda bu dönemde din ve laiklik konusunda yaşanmış ibretlik bir tarihin de en canlı şahidi olarak okunabilir.

CHP'nin bu muhteşem eser ve müellifinin büyüklüğünden kendine bir miras payı ummuş olması kuşkusuz ayrı ve daha derinlemesine mütalaaları hak ediyor. Ondan ne umduğu elbette onu nasıl yorumladığı ve nasıl bir tarihsel ve siyasal konuma oturttuğu ile ilgilidir. Oysa Elmalılı'nın tefsirinin Cumhuriyet döneminde ve TBMM kararı ile yazılması onun hikâyesinin sadece bir ayrıntısını oluşturuyor. Asıl büyük hikâye dinin kaynaklarının ve ibadetlerinin

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu

Türkçeleştirilmesi ve bunun da toplumun dinin etkisinden mutlak anlamda uzaklaşmaya götüreceği beklentisine dayalı bir din politikasıydı.

Hikâyenin anlamlı bir özeti de bu politikada niyet edilen şey ile ulaşılan sonuç arasında radikal anlamda bir farkın oluşmasında yatar. İbadetin Türkçeleştirilmesinin resmî gerekçesi açıkça ifade edilmiştir. Türk milletinin evlatları ibadetlerini anladıkları dille, kendi anadilleriyle yapacak, okudukları din kitaplarını da anlayarak okuyacaklar. "Bir memleket ki minarelerinden Türkçe ezan okunur" diye başlayan temenniler şimdi uygulanabileceği bir zemin, bu zemini zorla destekleyecek bir iktidar gücü bulmuştur. İnsanların ibadetlerini anladıkları dille yapmaları üzerine her zaman çok ikna edici argümanlar, gerekçeler ileri sürülebilir, söylemler işletilebilir, işletilmiştir.

Ancak ibadetlerin Türkçeleştirilmesinin arkasındaki asıl niyet de belki resmi olarak değil ama gayrı resmi olarak da politikaların fiili dilinde açığa çıktığı ölçüde gizlenmemiştir. Nihayetinde bu Kur'ân'ın ve hadislerin Türkçe okunması ölçüsünde Türk evlatları bu dinin nasıl uydurma hurafelere ve saçmalıklara dayandığı bizzat görülmüş olacak, insanlar böylece dine soğuyacak ve hedeflenen pozitivist-laik tunç nesiller yetişmiş olacak, her yaştan.

İslâm'ın kitaplarıyla, ibadetleriyle Türkçeleştirilmesi projesinin arkasında böylesine kendinden emin, pozitivist-sekülerist özgüven var. İslâm'ın veya bütün dinlerin kaynağının mitoloji ve hurafe olduğundan hiçbir kuşkusu kalmamış, aydınlanma vehmine fena hâlde kapılmış bir zihin var. Bu projenin kendisini hâlâ bu dine inananlar nezdinden meşrulaştırma çabası elbette "dini ve Kur'ân'ı anlamak" şeklinde İslâmcıların da hiçbir şekilde itiraz etmedikleri, edemeyecekleri masum bir gerekçeye dayanacaktı.

Nitekim bu politika dört büyük projeyle somut adımlar teklif ettiğinde, bu projelerde görev almayı kabul edenlerin hiçbirinin bu somut gerekçelere bir itirazları olmayan, ama elbette bu talebin ardındaki niyetle uzaktan yakından da alakası olmayan isimlerden olması yeterince anlamlıdır. Hutbelerin vaaz kısmı Türkçe okunacak, Mehmet Âkif Ersoy Kur'ân Meali, Elmalılı M. Hamdi Yazır bir Kur'ân tefsiri ve Babanzâde Ahmed Nâim de *Sahih-i Buhari*'nin tercüme ve şerhini yapma teklifini kabul edecekler.

Bu isimlerin hepsi de İslâmcılıklarıyla temayüz etmiş ve çok açık ki, bu projenin arkasındaki niyetle uzaktan yakından alakası olmayan şahsiyetlerdi. Ancak dini ve ibadetlerini Türkçeleştirme projesinin arkasında yatan ve bu Türkçeleştirme ile insanların dinin ardındaki gerçeği görüp dinden soğuyacakları beklentisine dayanan o laikçi özgüvenden çok daha büyük bir özgüven bu isimlerde tam aksi istikamette mevcut. Bu isimler de aksine insanlar Kur'ân'ı anladıkça İslâm'ın azametini, inceliğini, mucizevi tutarlılığını ve derinliğini daha iyi göreceklerine dair kesin bir inanca sahipler. İki

farklı niyetin aynı pratik projede ilginç bir buluşması böyle bir projeyi mümkün kılmış oldu. Nitekim bu projeyi uygulama görevi Diyanet İşleri Başkanı adına yine İslâmî duruşuyla bilinen Ahmed Hamdi Akseki'ye ait olacaktı. O belli ki bu iki niyetin buluşmasından bir hikmet ummuş ve bunu kendine göre bir siyasete dönüştürmüştür.

Nitekim dine karşı tam bir kasırga gibi gelmekte olan saldırılar karşısında bu projeyle elde edilecek her şey bir kazanıma dönüşecek ve neticede Kur'ân'ın tercümesini okuyabilen nesiller, bu projeyi öne sürenlerin niyetinin aksine Kur'ân'ın mesajı karşısında daha fazla etkilenecek, ona daha fazla bağlanacak, daha fazla inanacaktı.

Mehmet Âkif Ersoy yapmayı kabul ettiği mealin farklı amaçlarla kullanılacağını gördüğünde projeden çekildi ve avans olarak almış olduğu parayı da iade etti. Doğrusu yeni siyasal ortamda kendini rahat hissetmeyeceği için Mısır'a gitmişti ve oradayken böyle bir talepten geri çekilmek nispeten daha kolay olmuştu. Diğerlerininse bu vazifeyi tevdi edenlerin niyeti ne olursa olsun kendi niyetlerinin daha geçerli olacağına dair güvenleri bir yana, zaten böyle bir vazifeden çekilmeleri o kadar kolay olamayacaktı. Elmalılı bu vazifeyi kabul etmeden kısa bir süre önce İstiklal Mahkemesi'nde idamla yargılanmış ve görev aldığı medrese kapatılmış olduğu için işsiz kalmış bulunuyordu. Elmalılı bu yargılamadan beraat ettikten sonra İstanbul'daki evinde inzivaya çekilerek hayatı boyunca bir daha dışarı çıkmamıştır. Böylece tefsir çalışmalarını aslında kendi inzivasında, dışarıda kurulup uygulanmakta olan düzenden tecrit olarak yürütüyordu. Onun bu inzivası rahmetli Rasim Özdenören'in meşhur *Gül Yetiştiren Adam* romanındaki karakterin en somut ve en tipik örneklerinden birisini oluşturuyordu.

CHP'nin Elmalılı gibi isimlere sağken reva gördüğü hayat tam da yaşadıkları hayat ile inandıkları ve tefsirini yapmaya çalıştıkları Kur'ân arasındaki bu derin çelişkiydi. Bu çelişkiyi aşmaya bir nebze bile çalışmanın alternatifi İskilipli Atıf gibi idam edilmek veya Mehmet Âkif gibi bu diyardan gitmek idi. Gerisine "öz yurdunda garip, öz vatanında parya" tecrübesini yaşamak düşüyordu.

HAK DİNİ KUR'ÂN DİLİ'Nİ ANLAMA KILAVUZU

Cumhuriyet'in laiklik politikalarının en şiddetli şekilde uygulandığı dönemde Elmalılı'dan talep edilen Kur'ân tefsiri yazma işi aslında zannedildiğinden çok daha karmaşık bir hikâye hâline gelmiştir. Görünürde hedeflenen İslâm'ın bütün kaynaklarının ve ibadet dilinin Türkçeleştirilmesi, aslında bunun da ardındaki asıl niyet Türk vatandaşlarının bu yolla İslâm'ın özünde bidat ve hurafeden başka bir şey olmadığının anlaşılacağına dair cahilce bir beklentidir.

Doğrusu Elmalılı'nın da Mehmet Âkif Ersoy'un da bu görevi ilk kabul ettiklerinde bu niyetten haberdar olduklarını söylemek mümkün değil. Nitekim Mehmet Âkif bu niyeti sezdiğinde aldığı avansı geri ödeyerek görevden çekilmişti. Ancak Elmalılı'nın görevden çekilmeden sonuna kadar devam etmiş olması niyeti görmediği veya bu niyeti onayladığı anlamına elbette gelmedi.

Şu kesindir ki, Elmalılı'nın ortaya çıkardığı tefsir kesinlikle sadece Türkiye'nin değil İslâm dünyasının tamamında müstesna bir eser olmuştur. Onun tefsiri sonradan yazılacak olan Seyyid Kutub'un *Fîzılâli'l-Kur'ân*, Mevdudi'nin *Tefhimu'l-Kur'ân* ve Tunuslu âlim Tahir bin Aşur'un *Et-Tahrir ve't-Tenvir*'i ile karşılaştırılabilir ancak ne yazık ki onlarla aynı yaygınlıkta olamamıştır. Çünkü Arapçaya veya başka bir dile çevrilmemiş, İslâm dünyasının geri kalan kısmına ulaşamamıştır.

Bu ayrıca bir değerlendirme konusu ama Elmalılı gibi ilmî seviyesi kesinlikle bütün İslâm dünyasına hitap edebilecek bir değerin neden çevrilmediği üzerinde durmak gerekiyor. Ancak ondan önce Elmalılı'nın ardında Kur'ân'ın etkisinin tamamen azaltılması niyeti olan Türkçeleştirme projesine bu eseriyle ne kadar hizmet ettiğine bir bakmak lazım. Doğrusu *Hak Dini Kur'ân Dili*'nde kullanılan dil zaten içinden geçilmekte olan dilin öz-Türkçeleştirilmesi furyası içinde kısa bir süre içinde epey eskimiştir. Eser tamamlandığında onu anlayacak bir nesil kalmamıştır. Ortaya çıkan eserden hedeflenen Türkçeleştirme hedefinden zaten çok uzak olduğu hemen görülmüştür.

Kur'ân'ı Arapça diye anlayamayanlar *Hak Dini Kur'ân Dili*'ni de Osmanlıca ve tabii ki ağır konuları dolayısıyla hiç anlayamayacaktı. Elmalılı'nın felsefeye olan vukufiyeti, tefsirine yansımıştır ve çoğu kez ele aldığı hususları anlamak için ayrı bir eğitime ihtiyaç duyulacaktır. Başka bir ifadeyle tefsir öyle kitleleri herhangi bir doğrultuda yönlendirebilecek bir propaganda dilinden çok uzak, oldukça ciddi bir yaklaşıma sahip. Bu açıdan belki bir hayal kırıklığı üretmiş olabilir.

Ayrıca tefsirin hiçbir yerinde mevcut siyasi ve toplumsal gelişmeleri destekleyen hatta onaylayan en ufak bir ima bile yoktur. Bilakis Türkçe ibadet, Kur'ân'ın mucizevi dili ve özellikleri konusunda okuyabilenlerin hayretini ve hayranlığını daha da artıran bir etkisi olacaktır. Bu yanı daha da büyük bir hayal kırıklığı sebebi olacaktır. Elmalılı böylece aldığı ve malum sebeplerle Âkif gibi reddetmediği görevin ardındaki niyete kendince müthiş bir cevap vermiş oluyordu. Belki bu hayal kırıklığının etkisiyle, *Hak Dini Kur'ân Dili*'nin o günün iyice aşikârlaşmış siyasi hedeflerine hiç uymayacağı görüldüğü için basıldıktan sonra depolara kaldırılmış ve 1950 yılına kadar gün yüzüne çıkarılmamış, okunmamış, okutulmamıştır.

Elmalılı'nın bu tefsirde Cumhuriyet dönemindeki din politikalarını onaylayıcı hiçbir sözü olmadığı gibi aslında birçok ayeti yorumlayışından bir İslâmî siyasal yaklaşım için çok ciddi dokundurmalar da vardır. Çok sayıda örnek verilebilir, örneğin Tevbe Suresi'nin 31. ayetini tefsiri; teşri işini, helal-haram sınırlarını belirleme işini üstlenmek suretiyle 'rabb'lik iddiasında bulunan haham ve rahiplerin rolünün artık parlamenterlerde görülebileceğini söyler. Bunun, İslâm'ın bütün tezahürlerini yok etme rolünü üstlenmiş olan mevcut siyasilere ciddi bir dokundurma olduğunu Kur'ân'ın diline aşina olanlar hemen anlayacaktı.

Fatiha Suresi'nin tefsirinde ise *"iyyâke na'budu ve iyyâke nesta'în"* ayetinin Müslümanlığın bir cemaat, bir ümmet hâlini zorunlu kıldığını ve Allah'ın karşısına bile fert olarak çıkılamadığını anlattıktan sonra, büyük bir teessüfle bugünkü durumda Müslümanların bu en temel hâlden yoksun olduklarını anlatır. Kuşkusuz ağır ve ağdalı dili dolayısıyla çok farklı okumalara da konu olabilir ama her durumda kimsenin itiraz edemeyeceği şey eserin müstesna derinliği ve yetkinliği.

Belki bu yüzden doksanlı yılların ortalarında *Zaman* gazetesi onu "asrın tefsiri" promosyonuyla abonelerine dağıtmıştı. 1997 yılında ODTÜ'de tamamladığım doktora tezimde bu promosyonun ardında şöyle bir niyete işaret etmiştim: Bu, Gülen grubunun Bediuzzaman Said Nursi otoritesinden kurtulmak için başvurdukları ince bir taktik. Çünkü Risale-i Nur çevrelerinde malum asrın tefsiri olarak Risale-i Nur'a alternatif düşünülemezdi. Elmalılı'ya elbette saygıyla birlikte Risale-i Nur'un dışındaki bir kitaba "asrın tefsiri" vasfını yakıştırmak Said Nursi'yi önce Elmalılı üzerinden tahtından indirip onun yerine Gülen'i oturtmaya dönük bir hesaba dayanıyordu.

Herkes gibi CHP'nin Elmalılı'yı okumasında ve iyice anlamasında elbette büyük hayır var. Kimsenin okumasının önüne kimsenin geçme hakkı da imkânı da yok. Benim Elmalılı üzerine panelde takıldığım ne Kemal Kılıçdaroğlu ne Ekrem İmamoğlu ne de Canan Kaftancıoğlu. Ne yalan söyleyeyim, takıldığım sadece Hayri Kırbaşoğlu.

Yıllardır kendi meslektaşlarına Diyanet bürokrasisine veya siyasete girdiler diye neredeyse "kötü yola düşmüşler" gibi muamele edip, en softa hocalar gibi onları adeta aforoz eden ağır hoşnutsuzluğunu bilmeyen yok. Elmalılı'ya ve bütün din âlimlerine karşı tarihimizin en büyük zulmünü yapmış CHP Genel Başkanı'nın yanı başında verdiği poz çok şey anlatıyor. Siyasetle de bürokraside görev almayla da ilgili hiçbir takip mesafesi bırakmamış biraz fazla hızlı bir poz olmamış mı?

Bizzat kendi arkadaşlarına bu siyasal mesafesizliğin etkisiyle yaptığı bütün ithamları bir kenara koyarsak hadis ricaline dair cerh ve tadil uygulaması yapıldığından kendisinden hadis rivayet edilebilir mi acaba? Bir hadis profesörü olmak o cerh ve tadil testinden sağlam çıkmayı garanti eder mi?